

Druzsín József¹

**A SZOVJET – FINN HÁBORÚ KATONAI ÉS
LOGISZTIKAI VONATKOZÁSAI, KITEKINTÉSEL A
MAGYAROK SZEREPVÁLLALÁSÁRA**

**MILITARY AND LOGISTICAL ASPECTS OF THE SOVIET-
FINNISH WAR WITH AN OVERVIEW OF THE ROLE
PLAYED BY THE HUNGARIANS**

[HTTPS://DOI.ORG/10.30583/2026-1-2-282](https://doi.org/10.30583/2026-1-2-282)

Összefoglalás

Sokan a téli háborút a II. világháború „főpróbájának” tekintik, bár 1939. november 30-án kezdődött, három hónappal a világégés kitörését követően, de tanulságai nagyban hatottak a világháborús hadviselő felek későbbi gondolkodására. A konfliktus az 1940. március 13-án aláírt moszkvai békeszerződéssel zárult, melynek következtében Finnország jelentős területeket veszített, s így 1941-ben újra hadba szállt a Szovjetunióval szemben, ezért nevezzük ezt „folytatólagos háborúnak”. A tanulmány a történelmi előzmények és a téli háború lefolyásának rövid összefoglalása után a nemzetközi, és benne a magyar önkéntesek szerepére fókuszál.

Kulcsszavak: szovjet–finn háború, téli háború, Mannerheim, sisu, magyar önkéntesek

Abstract

Many consider the Winter War to be a "dress rehearsal" for World War II, even though it began on November 30, 1939, three months after the outbreak of the global conflict. Nevertheless, its lessons had a significant impact on the subsequent thinking of the belligerents in World War II. The conflict ended with the Moscow Peace Treaty signed on March 13, 1940, as a result of which Finland lost significant territories and thus

¹ Druzsín József őrnagy, folyóirat-szerkesztő, repüléstörténeti kutató. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2971-1805>

went to war again against the Soviet Union in 1941, which is why we call it the "Continuation War." After a brief summary of the historical background and the course of the Winter War, the study focuses on the role of international volunteers, including Hungarian ones.

Keywords: Soviet Finnish War, Winter War, Mannerheim, sisu, Hungarian volunteers

Történelmi előzmények

A napóleoni háborúk egyik folyományaként Svédország kénytelen volt jelentős területeket átengedni keleti tartományaiából Oroszország számára. Az elcsatolt közigazgatási egységeket a cár nem vonta az orosz államigazgatás közvetlen joghatósága alá, Finnország (Suomi) területe Finn Nagyhercegség néven az 1809-ben megkötött fredrikshaveni békétől kezdve a cári Orosz Birodalom részévé vált. Több mint száz esztendő elteltével az oroszországi forradalom 1917 februárjában adott önkormányzatot a finneknek, akik júliusban kinyilvánították a birodalmon belüli szuverenitásukat. Az orosz Ideiglenes Kormány augusztusban fel is oszlatta a finn országgyűlést (Eduskuntát, svédül Riksdagot), de az később újra ülésezett és kinyilvánította Finnország függetlenségét, amit a nagyhatalmak el is ismertek. A kirobbanó polgárháború során a szovjet hadsereg 1918 elején elfoglalta az ország déli részét és Helsinkit. A finn tanácskormány 1918. március 1-én kölcsönös segítségnyújtási és barátsági szerződést kötött Szovjet-Oroszországgal. A március 3-án megkötött breszt-litovszki béke értelmében a szovjet erők kivonultak az országból. A Karéliában kiújult finn–szovjet háború miatt a békét csak 1920 októberében kötötték meg, a finn tanácskormány pedig száműzetésben, exilkormányként (száműzetésben lévő, emigráns kormány) működött az 1930-as évek végéig.²

(Szovjet-)Oroszországnak az első világháborúból történő kilépése az egykori cári birodalom nagy területeinek elvesztésével járt. A régi-új országokból a győztesek a kommunizmus terjedését megakadályozó védvonalat alakítottak ki (köztük volt Finnország is). Szovjet-Oroszország és Németország így teljesen elszigetelődött, mígnem az 1922-ben megkötött rapallói egyezmény aláírásával felvették egymással a diplomáciai kapcsolatot. Sztálin érdekei szerint gazdasági és katonai együttműkö-

² Ravasz 2000, 17–18.

dés, egy szorosabb német–szovjet szövetség alakult ki a két ország között. A szovjet vezetés nem adta fel az elvesztett területek visszaszerzésének szándékát. Az ideológiai különbségek és az egymás ellen folyó propaganda ellenére Sztálin külpolitikai céljaihoz szövetségesként tekintett a nemzetiszocialistákra.^{3,4} 1939. augusztus 23-án Ribbentrop német és Molotov szovjet külügyminiszterek aláírták a Molotov–Ribbentrop-paktumot, Hitler lengyelországi terveit pedig a „béke eszközének” tekintették.⁵ A szerződésben rögzítették országaik érdekszféráit, s így szeptember 1-jén a Német Birodalom megtámadta Lengyelországot. Szeptember 17-én pedig „a Németország által fenyegetett ukránok és fehéroroszkok védelmében, a Szovjetunió is csatlakozott a Lengyelország elleni akcióhoz. A győztesek Breszt-Litovszkban közös katonai parádéval ünnepelték Lengyelország elfoglalását.”⁶

A balti köztársaságok (ahogy Finnország is) szovjet érdekszférának minősültek, ezért szovjet nyomásra „segítségnyújtási” szerződést írtak alá a Szovjetunióval, amelyet az országok katonai megszállása követett.⁷ Moszkva Finnország számára is felajánlotta a „segítségnyújtási” szerződést. Cserében Sztálin stratégiai fontosságú területeket követelt: a Karéliei-földsorost, a Finn-öböl bejáratát őrző Hanko-félsziget és más partmenti területeket, hogy ott katonai támaszpontot alakíthasson ki. Finnország Kelet-Karéliából, a Karéliei ASzSzK (Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság) területéből kapott volna jóvátételt.⁸ A finnek számára ezek az ajánlatok elfogadhatatlanok voltak, mert a szemükben mind a területcseré, mind a támaszpontok létrehozása a semlegességi politika feladásával járt volna együtt.⁹ A finnek meg kívánták őrizni semlegességüket, katonai szakértőik úgy vélték, hogy egy partaszállítás esetén Finnország meg tudta volna védeni önmagát. Ezzel szemben Sztálin gyengének tartotta a finn hadsereget az ország védelmére és arra gondolt, hogy a nagyhatalmak Hankónál fognak partraszállni.¹⁰ De Finnország nem engedte a Szovjetuniónak, hogy területén katonai bázisokat létesítsen, ezért Moszkva felmondta az országgal

³ „Körülbelül egy hónapot töltöttem Németországban, ahol a tervezőmérnökök számára sok érdekes és hasznos dolgot láttam” Jakovlev 1977, 153.

⁴ Mannerheim 1997, 15.

⁵ Molotov 1939, 14.

⁶ Heller 2003, 301, 314–316.

⁷ A balti államok 1940-ben „kérték” felvételüket a Szovjetunió tagköztársaságai közé.

⁸ A szovjet kormány kezdeményezésére már 1938-tól titkos tárgyalások folytak a finn kormánnyal bizonyos területek átengedéséről.

⁹ Gombos 2003, 171.

¹⁰ Jutikkala 2004, 444.

1932-ben kötött megneemtámadási egyezményt.¹¹ A finn kormány attól félt, hogy az oroszok célja Finnország teljes annektálása, s az elvárt területátadások után a Szovjetunió további követelésekkel fog élni. A Csehszlovákiában és a Balti államokban történtek azt példázták, hogyha a kis országok lemondanak területük egy részéről a nagyhatalom javára, akkor az hamarosan elfoglalja az egész államot. A szovjet politika valódi terve az volt, hogy Finnországot egyesítik a Karéliei ASzSzK-val, és létrehozzák a Karéliei-Finn Szövetségi Köztársaságot. Ennek ellenére a finnek nem tartották valószínűnek ezt a forgatókönyvet és remélték, hogy a Vörös Hadsereg nem nyúl erőszakos eszközökhöz. A politikai vezetés magáénak tudhatta a lakosság és a pártok lojalitását, ami meghatározó is volt, hiszen a skandináv államfőknek a finn–orosz tárgyalásokkal egy időben tartott értekezlete világossá tette, hogy Finnország sehonnan sem remélhet segítséget.

A finn–szovjet tárgyalások 1939. október 12-én kezdődtek, és november 13-án meg is szakadtak, így félő volt, hogy az oroszokat nagyhatalmi ambícióik cselekvésre ösztönzik. Mindkét fél elrendelte az általános mozgósítást. Finnországban ezt sikerült még a tárgyalások alatt elkezdni, így az ország megmenekült a váratlan támadástól. A casus belli (háborús okot) azonban egy, Sztálin parancsára november 26-án elkövetett háborús bűntett szolgáltatta. A leningrádi katonai körzetben, a finn határtól 800 méterre fekvő Mainila falut a szovjetek tüzéséggel lőtték, majd az „incidenst” a finnekre fogták. Sztálin hivatalos bocsánatkérésre szólította fel a finn kormányt, amelynek nem tettek eleget. Ez már elegendő volt a szovjet–finn megneemtámadási szerződés felbontására. Az 1941-ben hadifogságba esett, az akcióban részt vett szovjet katonák elmondásából tudható¹², hogy a lövésekre a belügyminisztérium csapatait Leningrád körzetében felügyelő párttitkár, A. Zsdanov adott utasítást. November 29-én finn határőröket ért támadás, és másnap hadüzenet nélkül megkezdődtek a tényleges hadműveletek is.¹³

A háború lefolyása

A két világháború között kifejlesztett szovjet katonai repülőgép-kategóriák és -típusok a finn–szovjet téli háborúban kerültek először tömeges alkalmazásra. Ekkorra már kikristályosodtak a bombázókkal, a vadászokkal, a felderítőkkal, a szállítógépekkel kapcsolatos igények és

¹¹ Jutikkala 2000, 330–336.

¹² Ravasz 2000, 19.

¹³ Sütő 1999.

követelmények. Ugyancsak kifejlesztésre került a tengerészeti repülés minden ága is: hidroplánok, torpedóvetők, kísérők. Óriásit fejlődtek a repülőgépmotorok, légcsavarok és maga a sárkányszerkezet is.¹⁴ A légítámadásokhoz a szovjet repülőgépek – a „segítségnyújtási” szerződés alapján – észtországi repülőterekről is felszálltak. A szovjet vezetés politikai eszközöket is bevetett. December 1-én bejelentették, hogy Terijokiban (ma Zelenogorszk, Szentpétervár része) megalakult a „Finnországi Demokratikus Köztársaság Népi Kormánya” (tanácskormány). A kormányt Otto Ville Kuusinen (1881–1964), egy 20 éve a Szovjetunióban élő finn kommunista vezette. Kiáltványukban kinyilvánították, hogy a „szenvető finn dolgozókat” kívánják megmenteni a régi „bűnös kormánytól”.¹⁵ A Szovjetunió az új kormányt azonnal elismerte és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt kötött vele. Kuusinen kormányfő pedig a felkelők megsegítésére behívta a szovjet csapatokat.¹⁶ Finnországban a parlamenti pártok és az állampolgárok is inkább hazájuk védelmére mozdultak meg. A szovjet katonai vezetés a német villámháború mintájára, mindössze egy hét alatt, öt irányból támadva kívánta lerohanni Finnországot. A finnek létszámban, lőszerben és a nehézfegyverek számában is alul maradtak az ellenséggel szemben, nem is beszélve a harckocsikról.

A szovjetek téli háborújának célja az volt, hogy Finnországot ismét befolyási övezetükké tegyék, hiszen az csak az 1917-ben vált függetlenné Oroszországtól. Az erőviszonyok alapján (a szovjetek sokszoros túlerőben voltak és meghatározó technikai fölényrel bírtak) a nemzetközi közvélemény szerint az északi ország megszállása legfeljebb néhány hét alatt lezajlik. Joggal várható volt, hogy a finnek majd megrettennek a túlerőtől és kapitulálnak, elfogadva a szovjetek feltételeit, de ez a számítás nem igazolódott be, mert a Vörös Hadsereg mindenhol kemény ellenállásba ütközött. A szovjet páncélos ékek a tavakkal, folyókkal átszegdelt terepen nem voltak képesek azt a teljesítményt nyújtani, amit a németek a lengyel síkságon; a finn hadsereg így sikeresen ellenállt. A Szovjetunió tengeri blokádot hirdetett, Svédország azonban nem zárta le a finn határt, így a blokádnak nem bizonyult hatékonynak. A finnek halogató harcra rendezkedtek be, a védelmet Carl Gustaf Emil von Mannerheim marsall vezette. (1. ábra)

¹⁴ Horváth 1968, 121–143.

¹⁵ Ravasz 2003, 113.

¹⁶ Ravasz 2000, 19.

1. számú ábra. Carl Gustaf Emil von Mannerheim marsall 1942-ben¹⁷

Bár a háború első napjaiban hatalmas pánikot váltottak ki a Finnország ellen indított légi támadások, a rosszul ellátott szovjet katonákat a jól táplált és a télies viszonyok között magukat otthon érző finnek egyre több helyen tudták feltartóztatni.¹⁸ Finnország teljes hadserege körülbelül 280 000 főből állt, mindössze 400 tüzérségi eszközzel, 32 harckocsival és 75 harcképes repülőgéppel. A szovjetek Leningrádi Katonai Körzetében önmagában 500 000 ember, 5700 tábori ágyú, 6500 harckocsi és 3800 repülőgép állomásozott.¹⁹

Noha a rendelkezésre álló források eltérő adatokat közölnek, a szemben álló felek erőviszonyait nagyságrendi szempontból jól szemlélteti az 1. számú táblázat.

¹⁷ <http://heninen.net/miekka/english.htm> (Letöltve: 2025.12.03.)

¹⁸ „A Times moszkvai tudósítója szerint az orosz hadsereg vesztesége 28–30 000 fő között van. Ehhez járulnak a sebesültek, fagyottak, betegek és foglyok, akiknek száma 40 000 körül jár. A halottak nagy száma a foglyokéhoz viszonyítva részben a fronton uralkodó nagy hidegnek tulajdonítható.” Magyarország, 1939. december 28., 1. o.

¹⁹ Business Insider

A SZEMBEN ÁLLÓ ERŐK NAGYSÉGRENDI ARÁNYAI

1. számú táblázat

Haderő	Szovjet	Finn
Létszám (fő)	1 000 000 (25 ho.)	250 000 (9 ho.)
Harckocsi (db)	3000	30
Repülőgép (db)	3800	130 (75)

1940 januárjában a Leningrádi Katonai Körzetet átalakították, és átnevezték „Északnyugati Frontra”. A szovjet erők a következőképpen szerveződtek:

A kilenc hadosztályból, egy harckocsihadtestből és három harckocsibrigádból (dandár) álló 7. hadsereg a Karéliei-földszoroson állomásozott. Célja a finn védelem gyors lerohanása és Viipuri meghódítása volt. Innen Lappeenranta, Lahti és a főváros, Helsinki felé kellett vonulnia. Ezt az erőt később a 7. és a 13. hadseregekre osztották. A hat hadosztályból és egy harckocsidandárból álló 8. hadsereg a Ladoga-tótól északra állomásozott. Feladata egy bekerítő manőver végrehajtása volt a Ladoga-tó északi partja körül, hogy csapást mérjen a Mannerheim-vonal hátuljára. A 9. hadsereget úgy állították fel, hogy a Kainuu régión keresztül Közép-Finnországban csapjon le. Három hadosztályból állt, és egy további úton volt feléjük. Feladata az volt, hogy nyugat felé nyomuljon és vágja ketté Finnországot. A három hadosztályból álló 14. hadsereg Murmanszkban állomásozott. Célja Petsamo sarkvidéki kikötőjének elfoglalása, majd Rovaniemi városának elérése volt.²⁰

Ezzel szemben a finn erők elhelyezkedése az alábbi volt:

Az Isthmus földszoros hadserege hat hadosztályból állt Hugo Österman parancsnoksága alatt. A II. hadtest a jobb szárnyon, a III. hadtest pedig a bal szárnyon helyezkedett el. A IV. hadtest a Ladoga-tótól északra állt, és két részlegből tevődött össze Juho Heiskanen vezetésével, akit hamarosan Woldemar Hägglund váltott fel. Az Észak-finnországi csoport fehér gárdákból, határőrökből és besorozott tartalékos egységekből állt Wiljo Tuompo vezetésével.²¹

²⁰ Kilin 2007, 13.

²¹ Trotter 2002, 38–39.

A finnek december végére – köszönhetően a sível felszerelt és alaposan felkészített alakulatoknak – a karéliai fronton ellentámadásokat is tudtak indítani, és behatoltak a szovjet vonalak mögé is. A szovjetek hamar belátták, hogy az egyhetesre tervezett offenzíva el fog húzódni. Hozzájárult a finn sikerekhez, hogy a svédek híres rejtjelfejtő irodája dr. Arne Beurling (1905–1986) matematikaprofesszor vezetésével megfejtette az oroszok kódját, és átadták azt a finneknek. Így az 1939. november 30-i szovjet támadáskor Mannerheim marsall katonái mindig a megfelelő helyen várták az ellenséget, s a 175 000 főt számláló finn hadsereg feltartóztatta az egymillió szovjet haderőt. 1940 első heteiben a sítalpon suhanó finn lövészek súlyos veszteségeket okoztak a szovjeteknek. A Vörös Hadsereg rosszul felszerelt, rosszul vezetett volt, és képtelen volt megbirkózni a finn terepviszonyokkal és a téli időjárással. A kicsi és erőforrásokban szegény finn hadsereg ellenálló és jól vezetett volt, valamint képes volt a terepismeretét hatékonyan kihasználni.^{22,23}

Helsinkiben, 1997 augusztusában jelent meg finn fordításban egy eredetileg hatszáz oldalas orosz nyelvű, levéltárban őrzött kézirat²⁴, mely szerint Sztálin és a szovjet vezetők tisztában voltak azzal, hogy a finnek képesek lesznek az ellenállásra. Számítottak arra is, hogy a hadjárat akár 1940 nyaráig elhúzódhat. Sztálin kijelentette, hogy háborús céljaik eleinte korlátozottak voltak, de a kezdeti finnországi hódítások további előrenyomulások kiindulópontjai lesznek, ha szükségessé válik a belpolitikailag bizonytalan ország további területeinek megszállása is. Elismerte, hogy a Vörös Hadsereg nem volt felkészülve a hadjárat megindítására, valamint a háború alatt sok hibájuk és tévedésük volt, de elhallgatta a főtiszték általa elrendelt kivégzéseit. Sztálin szerint a Vörös Hadsereg győzelme a páncélosok, a légierő és a tüzérség nagy erejű támadásainak köszönhető, ugyanakkor elismerte a finnek kitartását és partizánakcióik sikereit. Dicsérte a gyalogság fegyverzetét, főként a Suomi géppuskát, azonban bírálta a parancsnokok vezetői képességeit és védekező taktikájukat.²⁵

A szovjet katonai vezetés sem az anyagi erőforrásokkal, sem az élő erővel nem takarékoskodott; működését hatalmas ráfordítások és mégis gyenge eredmények jellemezték. Az okok között szerepel a hadsereg tapasztalt vezetőinek hiánya. A sztálini tisztogatások nyomán kivégezték az ezredparancsnokok felét, csaknem az összes dandárparancsno-

²² A Short History Of The 'Winter War'

²³ Nénye 2015, 54.

²⁴ Manninen 1997.

²⁵ Országos Széchényi Könyvtár 1956-os Intézet

kot, az összes hadtest és katonai körzet parancsnokát. A Vörös Hadsereget a politika a második világháború előtti években gyakorlatilag lefejezte. A téli háború első vezetőjét, Kliment Jefremovics Vorosilov marsallt sikertelensége miatt Sz. K. Tyimosenkoval váltották le. A Vörös Hadsereg sikertelenségének másik fő oka a „kettős hadvezetés” volt. Az ehhez nem értő komisszárok inkompetenciájának tudható be a körbezárt egységek utolsó töltényig vívott harca, vagy hogy a tisztek és közkatonák is inkább az öngyilkosságot választották, semhogy megadják magukat. (E túrhetetlen bánásmód miatt szovjetek százezrei álltak át később a németek oldalára.) A komisszárok nyomására a szovjet parancsnokok nehezen alkalmazkodtak a megváltozott helyzethez, de hiányzott a fegyvernemek együttműködése és összhangja is.²⁶ A téli háború során a finn haderő közel 2000 szovjet harckocsit semmisített meg, vagy ejtett zsákmányul. Dacára annak, hogy a finn hadsereg kevés páncéltörő eszközzel rendelkezett (6. ábra), szép sikereket értek el. Nagy személyes bátorságot igénylő páncélelhárító egységeiket gránátokkal és gyújtópalackokkal (Molotov-koktél) szerelték fel.

A háború során egyértelmű szovjet légi fölényről beszélhetünk, bár sok repülőgép elavult volt, a pilóták kiképzettsége a légi harcban és a légvédelem tüzében nem volt megfelelő. Előfordult, hogy egy finn vadászrepülőgép egy 9 gépből álló bombázókötelékből néhány perc alatt 6 repülőgépet is megsemmisített. A szovjet légierő a bevetett repülőgépeinek 40%-át veszítette el.

Tekintsük át a főbb frontszakaszok eseményeit Mannerheim könyve alapján, délről északra haladva!^{27,28}

Harcok a Mannerheim-vonal keleti szakaszán

A Finn-öblöt és a Ladoga-tavat elválasztó Karéliei-földszoroson a finn védelmi stratégia részeként a finnek 30–75 kilométeres sávban, 21 000 katonával (4 harccsoport) halogató harcot folytatva vonultak vissza a Mannerheim-vonalhoz, ahol 100 000 finn katona állt védelemben. A finn stratégiai elgondolás szerint ún. állóvédelemre készültek fel, miután tisztában voltak azzal, hogy nem képesek a támadás elhárítására, ezért a katonaföldrajzi adottságok és a reális erőviszonyok függvényé-

²⁶ Kozári 2023, 70.

²⁷ Mannerheim 1997.

²⁸ Jutikkala 2000.

ben a fokozatos pusztítás, kedvező helyzetben ellenlökés/ellentámadás képezte a finn műveleti elgondolás központi elemét. Így tervezték a lehető legnagyobb veszteséget okozni az ellenségnek. 1939. december 6-án a Vörös Hadsereg a Taipale folyónál érte el a finn védelmi vonalat.

2. számú ábra. A Mannerheim védelmi vonal (vastag fekete) a Keré-
liai-földszoroson, 1939. decemberében (Forrás: Wikipedia)

A védelmi vonal keleti szakasza a Suvanto-tó vonalát követte, mely a Taipale folyón keresztül folyik a Ladoga-tóba. (2. ábra) A 40 kilométer hosszú és 1-2 kilométer széles tapon a szovjetek nem tudtak átkelni, így a keskenyebb résznél próbálkoztak, de kemény ellenállásba ütköztek. A szovjetek egy hadosztállyal indítottak támadást, heves tűzértségi előkészítéssel, de a rohamokat a beásott finn gyalogság és tűzértség megállította. Egy heti próbálkozás után a szovjetek további tűzértséget, harckocsikat és a 10. Lövész hadosztályt vezényelték a helyszínre, de az erő növelése nem volt elegendő. 1939. december 28-án Sztálin parancsot adott egy új haditerv kidolgozására a finn védelem áttörése céljából.

Harcok a Mannerheim-vonal nyugati szakaszán

A Karéliei-földszoros nyugati oldalán található a vonal legjobban kiépített, legerősebb szakasza Summa térségében, ami 41 db, nagyrészt az 1920-as években épített vasbeton bunker, lövészárkok, rönkbunkerek és szögesdrótakadályok hálózatából állt. (3. ábra)

3. számú ábra. A Mannerheim védelmi vonal egy szakasza Summanál, balra fent az Sj 5 jelű bunker²⁹

December 16-án a szovjetek erős tűzérési előkészítést követően frontális rohamot indítottak, de nem tudták áttörni a finn védelmet. December 19-én egy 1 kilométeres rést találtak a vonalban, a Munasuo-mocsárnál, ahol 20 harckocsinak sikerült a védelmi vonal mögé kerülnie, de a finnek a gyalogságot megállították, a páncélosokat pedig egyenként megsemmisítették. December 22-re a szovjet támadás összeomlott, készleteik, ellátmányuk megcsappant, a harci morál alacsony szintre esett vissza. Ezt kihasználva december 23-án négy finn hadosztály tört ki a vonalból, hogy bekerítse a három kimerült szovjet hadosztályt, de elégtelen fegyvereik miatt a szovjetek sikerrel védekeztek ellenük. Végül 1300 fős veszteséggel a finnek visszavonultak a Mannerheim-vonalhoz.

²⁹ Finnish Wartime Photograph Archive (SA-kuva) www.sa-kuva.fi (Letöltve: 2025.12.03.)

A Mannerheim-vonal

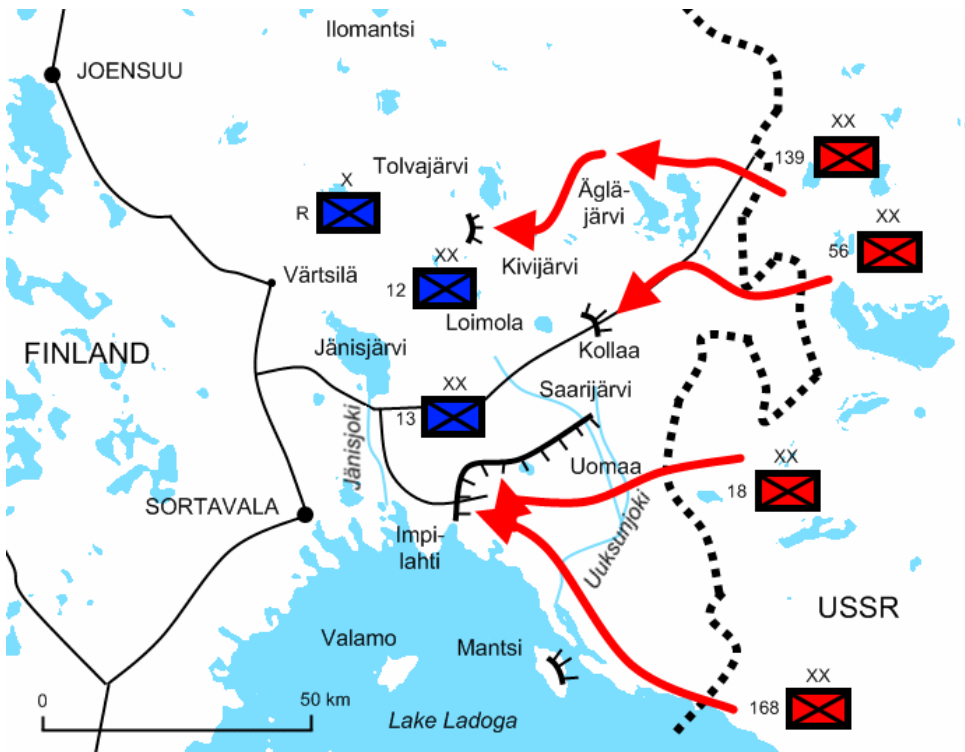
Finnország fő védvonala a téli háborúban a legendás Mannerheim-vonal volt. A Mannerheim marsallról elnevezett erődrendszerről maga a tábornok így ír: „... az oroszok még a háború időszakában forgalomba hozták a »Mannerheim-vonalról« szóló mesét. Azt állították, hogy védelmünk a földszorosban rendkívül szilárd és a technika legújabb vívmányai felhasználásával vasbetonból megépített vonalra támaszkodik, amelyet a Maginot és a Siegfried vonalakkal kell összehasonlítani, s melyhez hasonlót még egyetlen hadsereg soha át nem tört. Az oroszok által végrehajtott áttörés »hadított, amelyhez hasonlót a hadtörténelem nem ismer«, hogy idézzek az egyik hivatalos orosz nyilatkozatból. Ez üres beszéd, a dolog állása egészen más volt. ...valóban létezett védelmi vonal, de az csak néhány állandó, egymástól távol eső erős géppuskafészekből és a javaslatomra elkészített további kb. húsz támpontból állt, köztük húzódo lövészárkokkal, állások, amelyeknek egyáltalán nem volt mélysége. Ezt a vonalat nevezte el a nép Mannerheim-vonalnak. Állóképessége katonáink kitartásából és bátorságából eredt, és korántsem a létesítmények szilárdságából.”³⁰

Harcok a Ladoga-tótól északra

A finn hadvezetést meglepte a szovjet támadás nagy ereje, hiszen itt csak a finn IV. hadtest két hadosztálya és három dandárja állt szemben a szovjet 8. hadsereg hat hadosztályával és egy harckocsidandárjával. Élőerő tekintetében 3:1, tüzérség és légierő tekintetében 5:1 volt az arány a szovjetek javára. 1939. november 30-án a finnek tervezett visszavonulást kezdtek a szovjetek előtt, akiket csak a nehéz terepviszonyok lassítottak.

A 13. hadosztály a tó északi partja mentén vonult vissza, majd védelmi állást foglalt, ahol megállították a támadó szovjet hadosztályokat. Mobilitásukat kihasználva északi irányból kisebb támadásokat vezettek, melyek hamar kifulladtak. A 12. hadosztály a Kollaa folyóig vonult vissza, ahol védelembé állta be magát és kitartott egészen 1940. március 13-ig, a téli háború végéig. A 13. hadosztálytól északra csak egy gyalogos ezred, négy zászlóalj és egy tüzérosztály (4000 katona) volt védelemben a 139. szovjet lövészhadosztály és egy harckocsidandár ellen. (4. ábra)

³⁰ Mannerheim 1997, 81.

4. számú ábra. A szovjet előretörés és az 1939. december végére kialakult védelmi vonalak (forrás: Wikipedia)

5. számú ábra. Készül a finn rönkbunker (forrás: SA-kuva)

A kanyargós, havas, szűk hegyi terep miatt a szovjetek csak lassan, oszlopban tudtak haladni. Ezt kihasználva, a finnek csapdákat állítottak nekik, és december 12-én harapófogóba zárták a szovjet hadosztályt. Az északi irányból támadó finnek 100 halott és 250 sebesült mellett több mint 1000 fős veszteséget okoztak a szovjeteknek, és sikerült jelentős mennyiségű hadianyagot (60 db géppuskát, páncéltörő ágyúkat, tüzérségi lövegeket és 20 db harckocsit) is zsákmányolniuk. A háború végéig a front itt is megmerevedett.

Harcok Közép-Finnországban

Finnország középső része tavakkal és szinte áthatolhatatlan erdőségekkel teli vadon, ahol csak nagyon kevés, gépjárművek számára is járható út található. Sem katonai, sem gazdasági, sem politikai szempontból nem jelentős terület. A finnek nem is számítottak itt támadásra, de 1939. november 30-án a szovjet 9. hadsereg négy hadosztálya mégis megindult, hogy félbevágja az országot. A 163. és 44. lövész-hadosztályok feladata volt, hogy törjenek át a területen a Botteni-öböl partján fekvő Oulu kikötővárosához és foglalják el azt.

A szovjet támadási irányban csak egy finn zászlóalj állomásozott Raate közelében, és csak két finn század próbálta halogató harccal lassítani az előrenyomulást (5. ábra). December 8-án a szovjet előretörést a finnek feltartóztatták, és december 9-én egy újonnan érkező finn ezred ellentámadást indított, de súlyos veszteségeket szenvedett. Viszont a szovjet hadosztály sem tudott tovább nyomulni, így a területen rekedt, a finnek pedig bekerítették őket. December 24-én a 163. lövész-hadosztály kitörési kísérlete nem járt sikerrel, és a raatei úton a téli időjárás miatt elakadt szovjet 44. lövész-hadosztály sem tudott a felmentésükre sietni. December 27-én, két finn ezred és 4 db 76,2 mm-es 76 K/02 tábori löveg, valamint 2 db 37 mm-es Bofors páncéltörő ágyú beérkezése után a finn 9. hadosztály megkezdte a bekerített szovjet hadosztály felszámolását. A szovjet védelem összeomlott, és a katonák a befagyott Ki-antajärvi tavon próbáltak visszajutni szovjet területre. A finn felderítők felfedezték a Sztálin parancsára védelembe beásott 44. lövész-hadosztályt, aminek a 163. hadosztályt kellett volna felmentenie. A finn hadvezetés megkezdte a tervek kidolgozását a megtámadásukra, amit 1940. január elején terveztek megindítani.

A soumussalmii harcokban a finnek 1000 halottat és eltűntet, valamint 1000 sebesültet számláltak, míg a szovjetek több mint 10 000 halottat és eltűntet, valamint 2700 hadifogságba esett katonát. A finnek jelentős mennyiségű szovjet hadianyaghoz jutottak, amire már nagy szükségük volt: 625 db puskát, 33 db könnyűgéppuskát, 19 db könnyű- és nehézgéppuskát, 2 db légvédelmi géppuskát, 12 db páncéltörő ágyút, 27 db tábori és légvédelmi löveget, 26 db harckocsit, 2 db páncélgépkocsit, 350 lovat, 181 db teherautót, 11 db láncaltpas vontatót, 800 000 db puskalőszert, 9 000 db tüzérségi gránátot, 26 db tábori konyhát, tábori kórházat és pékséget zsákmányoltak.

Harcok Lappföldön

Dél-Lappföldön a Rovaniemi irányába támadó két szovjet hadosztály részére csak szűkös készletek álltak rendelkezésre, ezért csak a 122. lövészadosztály indított támadást, a 88. lövészadosztálynak erre nem volt módja. Ebben a térségben a finn haderőket csak egy zászlóalj és egy határvadász század képviselte. A 122. lövészadosztálynak sikerült ezt a kis finn haderőt viasszaszorítania a határtól és elfoglalnia Salla városát, majd tovább nyomulni nyugati irányba. December 17-én a Kemijärvi tavat és a Kemijoki folyót védelmi vonalként felhasználva sikerült a finneknek megállítaniuk a szovjet előretörést. A front meg is rekedt ebben az állapotban.

6. számú ábra. Zsákmányolt szovjet páncéltörő löveg (forrás: SA-kuva)

Murmanszk közelében a szovjet 14. hadsereg három hadosztálya állomásozott egy esetleges Murmanszk elleni angol–francia támadás kivédésére. A három hadosztálynak egyes részei 1939. november 30-án indultak meg a Barents-tengeri Petsamo kikötőváros elfoglalására. A finn reguláris védelem itt is csak néhány századból és tüzérségi lövegéből állt, akik halogató harcot folytatva vonultak vissza a szovjetek elől. December 18-án a szovjetek a Höyhenjärvinál leállították a támadásukat, mert beköszöntött a sarkvidéki sötétség és a fagyos tél.

7. számú ábra. Lóval vontatott finn katonák sítalpon (forrás: SA-kuva)

A logisztikai ellátás

1939 decemberében a Vörös Hadsereg négy hadserege nem tudta teljesíteni a rábízott feladatot, hogy a nála gyengébb finn haderőt legyőzze és az országot elfoglalja. A finnek a vártnál kitartóbban és ügyesebben védekeztek, a számbeli fölényre épített szovjet stratégia nem vált be. Sztálin december 28-án a támadó hadműveleteket felfüggesztette mindaddig, amíg a hadvezetés ki nem dolgoz egy új haditervet a finnek ellen.

A finn hadvezetés a mozgó védelemre és a gerillataktikára építve, a terepviszonyokat és az időjárást kihasználva jól alkalmazta a rendelkezésére álló haderőt. A Mannerheim védelmi vonal nem tartozott a korszerű védművek közé, mégis sikerült megállítania a szovjet hadosztályokat. A szovjetek nem tudták kihasználni számbeli fölényüket és nehézfegyverzetük tűzerejét. A finnek a nagyobb ellenséges hadoszlopokat kisebb csoportokra szakították, amiket azután egyesével számoltak fel. A finn szellemiség a „sisu” (kitartás a végsőig, bármilyen áron) fejezi ki azt a harci szellemet,

kitartást és bátorságot, mely győzelemre segítette a maroknyi védőt. 1939. december végén a finnek rendezhették soraikat, a sok zsákmányolt hadianyagból fel tudták tölteni készleteiket, de tüzérségi eszközből, gránátból és harckocsiból még mindig hiányt szenvedtek.

A Lappföldön beköszöntő fagyos tél hidegére a Vörös Hadsereg nem volt felkészülve. A katonák fagyoskodtak, mert a posztó- és vászonruházatuk nem volt megfelelő ilyen hidegben. A finnek ruházata ezzel szemben meleg, szőrmével bélelt, és ételük is sokkal táplálóbb, magasabb zsírtartalmú volt, amitől a szervezetüknek volt elég energiája a harchoz a fagyos télben. A szovjet katonák viszont nagyrészt barna kenyéren és kásán éltek, ami nem fedezte az energiaszükségletüket. A szovjet közkatonák mégis keményen küzdöttek a tél viszonyosságai és parancsnokaik tehetetlensége ellenére is, jól tudva, hogy aki nem harcol, vagy visszavonul, azt az NKVD-tisztek lövik agyon.³¹

A szovjet közkatonák bátornak, szívósnak és igénytelennek bizonyultak, de képtelennek bármilyen önálló kezdeményezésre. A borzalmakat fatalista alázattal fogadták.³² Nehézségek árán mozogtak az erdőkben, és folyton ébernek kellett lenniük, hiszen az álcaruhát viselő sítálpas finn katonák szinte a semmiből bukkantak elő (őket nevezték Fehér Halálnak). A szovjetek viszont nem síeltek, és még fehér ruhát sem viseltek, a katonák nagy része nyári egyenruhában harcolt. Sok, még megmenthető szovjet sebesült fagyott meg az elégtelen egészségügyi ellátás és a szokatlan hideg miatt, hiszen a hőmérséklet elérte a -40°C -ot is. A súlyos ellátási nehézségekkel küzdő, éhes és a téli viszonyokra felkészítetlen szovjet katonák óriási veszteségeket szenvedtek. A téli háború történetében emblematicussá vált december 10-ének éjszakája, amely jól illusztrálta a szembenálló felek helyzetét. A „kolbászháború” néven is elhíresült eset egy orosz hadosztály meglepetésszerű támadásával indult, a Finnország keleti részén fekvő Ilomantsi közelében. A hatalmas túlerőben lévő szovjetek számára könnyűnek ígérkezett a front áttörése, és a finnek rövidesen vissza is vonultak állásaikból, hátrahagyva táborukat, sátraikat, ellátmányukat és az éppen készülő kolbászpörköltet is. A finn táborba érő szovjet katonák számára a friss, meleg étel illata már túl soknak bizonyult. Felhagytak az előrenyomulással és a további harc helyett lakmározni kezdtek. Időközben a finnek rendezték soraikat és erősítést is kaptak a szovjet támadásról értesülő más hadosztályoktól. A szuronyokkal felszerelt finnek ekkor óvatosan bekerítették a teljesen szervezetlenné

³¹ Kozári 2023, 70.

³² Mannerheim 1997, 75.

váló, lakomázó szovjet hadosztályt, majd hirtelen megindították ellenük a rohamot. A kolbászháború alig néhány pillanatig tartott, de a téli háború egyik legvéresebb mérsárlásává vált. A vérfürdéből csupán alig néhány szovjet katona tudott megmenekülni.^{33,34}

A finn–szovjet háború mind Finnország, mind pedig a Szovjetunió számára döntő jelentőségű volt. A finnek számára a nemzeti büszkeség egyik nagy példája a hősies ellenállás, amit a szovjetek ellen tanúsítottak, a szovjeteknek pedig véres tanulságként szolgált, hogy mivel kell majd szembenézniük a világháborúban, és így sikerült végül is valamelyest felkészülniük a németekkel vívandó háborúra. A finn–szovjet fegyveres konfliktus mutatta meg az oroszoknak, amit a finnek már tudtak, hogy a hadtáp, a katonák ellátása és felszereltsége döntő fontosságú a modern hadműveletek során. Az oroszok ugyanis jéggé fagytak, vagy éppen halálra éheztek az északi háborúban, míg nem rájöttek arra, hogy alaposan fel kell készülniük nekik is a télre.³⁵

A háború kimenetele

A finn hadvezetés megdöbbsent a Vörös Hadsereg gyengeségén, a tisztikar inkompetenciáján. A nyugati hatalmak pedig ráébredtek, hogy a szovjet haderő abban az időben csak számszerűleg volt erősnek tekinthető. A náci Németország esetében ez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy 1941-ben elég erőt érezzenek magukban a hatalmas ország megtámadásához. A sors fintora, hogy a téli háború igazi tanulságát nekik sem sikerült levonni, 1941-ben a németek épp úgy, a téli körülményekre felkészületlenül indultak a Szovjetunió meghódítására³⁶, mint ahogy Sztálin küldte saját csapatait Finnország ellen.

³³ A téli háború...

³⁴ Beckett 2021.

³⁵ Kozári 2023, 69–76.

³⁶ Bár egyes források említene incidenseket vagy egy konkrét vasúti balesetet, a történelmi konszenzus szerint a német katonák megfagyását a német hadtáprendszer teljesítőképességét meghaladó távolságok és a hibás stratégiai feltelelezések okozták. A lengyelországi és németországi raktárakban rendelkezésre állt a kellő mennyiségű téli felszerelés, de a vasúti kapacitás szűkös volt. A parancsnokság választásra kényszerült, vagy lőszert és üzemanyagot szállítanak vagy ruházatot. Ehhez járult, hogy a szovjet vasúthálózat eltérő nyomtávja lassította a szállítást, valamint a rendkívüli hidegben a német mozdonyok kazánjai is megrepedtek. Elosztási nehézséget okozott olvadáskor az utakat borító sár (raszputyica), majd a mély hó, ami miatt az utánpótlás nem jutott el az első vonalakba.

Látva a szovjet hadsereg gyengéit, az első győzelmek után a bátor finnek ellentámadásba mentek át és egyre több győzelmet arattak, ami tovább növelte a csapatok harci morálját. Moszkva ezzel szemben egyre több embert és anyagot mozgósított, s így sikerült a február elején megindult Vorosilov-offenzívával (27 hadosztály, több ezer harckocsi és több mint ötszáz repülőgép összevonásával) 1940. február 17-re áttörni az arcvonalat. A döntő orosz támadás nem a Karjalai-szoroson, hanem a tenger felől érvényesült. Hat speciálisan felszerelt hadosztályt vontak össze, gépesített szánokkal, harckocsikkal ellátva, amelyek a március 4-re már kellően befagyott tengerből jégén megindultak Viipuri irányába, és Viipuritól nyugatra, a Mannerheim-vonal mögött egy átkaroló hadművelettel hídfőállást tudtak létesíteni. A finnek ekkor kénytelenek voltak tűzszünetet kérni. A finn katonák szavai jól kifejezik a „pürrhoszi győzelem” jelentését: „az összes csatát megnyertük, de a háborút elveszítettük”.

Tyimosenko nagy erejű támadást indított a befagyott Viipuri-öblön, de a finnek megmaradt repülő erői ezt sikeresen megállították. A Mannerheim-vonal áttörése után, a finnek visszavonultak a második védvonal mögé. Moszkva ekkor újra felajánlotta a békét, melynek feltételei: a finnek engedjék át egyes déli területeiket, cserébe a szovjetek visszaadják Petsamót. A finnek nem tettek eleget a követeléseknek, inkább tovább harcoltak.

A szovjet erők február végén áttörték a karéliei földszoroson a második védvonalat is, így közvetlenül támadhatták Viipurit, mely végül a finnek kapitulációjához vezetett.³⁷ A finn kormány március 7-én fegyverszünetet kért. (8. ábra)

A gazdaságilag is kimerült Finnország a tavaszi olvadás után nem lett volna képes állásainak védelmére a hatalmas háttérgazdasággal rendelkező Szovjetunióval szemben.³⁸ A békeszerződést március 12-én Moszkvában Ryti finn miniszterelnök és Molotov szovjet külügyminiszter írta alá. Finnország területének 10%-áról, mintegy 40 000 km²-ről kellett lemondania. Az elcsatolt területek miatt az ország stratégiai helyzete meggyengült.³⁹ A finn lakosság 11 százaléka (mintegy félmillió ember) élt a Viborg (Viipuri) környékén, a Ladoga-tó és a mai Finnország közötti területen. Ezek a finnek szinte kivétel nélkül elmenekültek

³⁷ Sz. n.: Fehér Halál

³⁸ A rendkívül hideg tél miatt a tavasz is késett. Mannerheim abban bízott, hogy a tavaszi olvadás miatt a finn védvonalak előtti terület hatalmas tóvá válik, ami lehetetlenné teszi a szovjet csapatok hadműveleteit.

³⁹ Sz. n.: 10 tény a téli háborúról 2021.

a szovjethatalom elől, az ő ellátásuk, letelepítésük a háborús körülmények között rendkívüli nehézségeket okozott a helsinki kormánynak.

8. számú ábra. Finnország elleni támadás fő irányai⁴⁰

Finnország embervesztesége 22 830 fő volt a 105 nap alatt, hivatalos adatok szerint. A Vörös Hadsereg 48 000 halottat ismert el, bár

⁴⁰ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:T%C3%A9rkép_a_Finnországelleni_t%C3%A1mad%C3%A1s_f%C3%91ir%C3%A1nyair%C3%B3l.png (Letöltve: 2025.12.03.)

Hruscsov történészei 270 000-et valószínűsítettek.⁴¹ Nyekrics és Heller könyvükben a hivatalosan elismert 127 000 fő halott helyett a ténylegesen meghaltak számát 300 000-re teszik.⁴² (2. táblázat)

A SZOVJET ÉS FINN VESZTESÉGEK A KÜLÖNBÖZŐ SZERZŐKNÉL
ELTÉRNEK

2. számú táblázat

Business Insider⁴³ cikke szerint:

Veszteség	Szovjet	Finn
Halott (fő)	140 000	26 000
Repülőgép (db)	1000 ⁴⁴	62
Harckocsi (db)	3500+	30

Erdeős László őrnagy⁴⁵ becslése 1942-es adatok szerint:

Veszteség	Szovjet	Finn
Halott (fő)	300 000	27 000
Sebesült (fő)	400 000	40 000
Repülőgép (db)	1000	62
Harckocsi (db)	2000	20

A hivatalosan elismert finn adatok szerint⁴⁶:

⁴¹ Saját veszteségeiket illetően a finnek pontos adatokkal rendelkeztek. A szovjet veszteségeket Mannerheim nagyobbra becsülte, az oroszok viszont a valóságosnál kisebbet vallottak be, miközben a finnekét eltúlozták. Gosztyni Péter "A Vörös Hadsereg" című könyvében pontos adatokat közöl mindkét fél veszteségeiről.

⁴² Nyekrics 2000, 319–320.

⁴³ Business Insider

⁴⁴ Más forrás szerint a Finn Légierő 684 szovjet repülőgépet semmisített meg, és 62 repülőgépet veszített el. Zétényi-Csukás Ferenc – Boros János András: SISU magyar és külföldi önkéntesek a finn-orosz háborúban Szerzői kiadás 2011. 100–102. o.

⁴⁵ Erdeős László őrnagy (1898–?) a 2. magyar hadsereg személyügyi főnöke. Erdeős László, nemes: Finnország szabadságharca – Az 1939/40. évi hadjárat Magyar-Finn Társaság kiadása Bp., é. n.

⁴⁶ The Winter War of Finland 1939-1940 Everscreen, Helsinki, 1999.

Veszteség	Szovjet	Finn
Halott (fő)	146 500	22 830
Sebesült (fő)	186 584	43 557
Hadifogoly (fő)	5600	1000

A szovjet adatokat közlő „Magyarország a második világháborúban” című lexikon szerint⁴⁷:

Veszteség	Szovjet	Finn
Halott (fő)	48 745	24 923
Sebesült (fő)	158 863	43 577

(A táblázatokat a hivatkozások alapján készítette a szerző)

A nemzetközi önkéntesek szerepe

A világ közvéleménye a kezdetektől együttérzett a finnekkel, de ez többnyire érzelmi síkon maradt, nem nyilvánult meg tettekben. Ugyan Roosevelttel amerikai elnök 10 millió dollárt küldött a megtámadott köztársaság számára⁴⁸, a nyugati-európai demokráciák a kialakult helyzetben nem tervezték, hogy reguláris csapatokat küldenek Finnország megsegítésére, félve Németországtól és a Szovjetuniótól. Franciaország ígért ugyan ötvenezer katonát, egy nehézbombázót és nagy mennyiségű hadianyagot, de végül ez sem érkezett meg. Nagy-Britannia és Franciaország szervezett ugyan egy 50 000 fős expedíciós hadsereget (állományában egy-egy angol, francia és lengyel dandárral), amelyet Észak-Norvégiából vetettek volna be, de politikai okokból szervezésük vontatottan haladt, Svédország pedig nem engedte át területén a fegyvereseket. A finnek sem akarták, hogy országuk a nagyhatalmak küzdőtere legyen. Önkéntesek azonban érkeztek Finnországba viszonylag nagy számban. Olaszország nem adott útlevelet a mintegy 5000 önkéntesnek dacára annak, hogy Mussolini rokonszenvvel viseltetett a finnek iránt.

⁴⁷ Magyarország a második világháborúban Lexikon A–Zs: Finn-szovjet téli háború

⁴⁸ Tarján é. n.

Bár az egész világ együttérzéssel fordult Finnország felé, azonban csak kevés ország nyújtott akkora segítséget, mint Magyarország, amely önkéntesekből álló zászlóaljat, katonai felszerelést és humanitárius segílyt küldött a Finn Vöröskeresztnek. Szent-Györgyi Albert a Nobel-díj aranyérmét is felajánlotta a Finn Vöröskeresztnek, a háború miatt szenvedők részére (ugyanezt tette Sigrid Undset dán születésű norvég író is). A skandináv országok önkéntesekkel és hadianyaggal ugyan támogatták a finneket, de nyíltan nem álltak ki mellettük. A Népszövetségben is tartózkodtak, amikor az a Szovjetuniót agresszornak nyilvánította és a kizárásáról döntött. A finn kormány decemberben elhatározta, hogy csak olyan országokból fogad önkénteseket, amelyek jóindulattal viseltetnek országuk iránt és akik rendelkeznek katonai alapfelszereléssel (mivel a finn hadsereg szűkében volt ezeknek).

Összesen 26 nemzetből 11 663 önkéntes érkezett Finnországba, főleg a skandináv népek közül (kb. 8680 svéd, kb. 1010 dán, kb. 695 norvég, 56 észt), de Amerikából (kb. 372 fő egykori finn bevándorló), Magyarországról (346 fő), kb. 227 fő brit, kb. 50 fő belga, hollandoktól, Németországból (kb. 20-20 fő) és egyéb nemzetektől (Carelia és Ingria). Közülük azonban tényleges harcokban csak a svédek vettek részt.⁴⁹ Más források szerint⁵⁰ az önkéntesek száma megközelítette a 20 000-t, ebből 9000 svéd, 1600 dán, 900 norvég, több száz francia, angol, amerikai, olasz és magyar. Összesen közel 90 000 kézfegyver került Finnországba. Az angolok, franciák és svédek harckocsikat, lövegeket és repülőgépeket is vittek magukkal. A legtöbb fegyvert Svédország adta. Az önkénteseket a finnek négy nemzetközi dandárba szervezték.⁵¹

A magyarokból, angolokból és észtekből álló önkéntesek a Sisu Különítménybe kerültek. A sisu finn szó, jelentése céltudatosság, kitartás, bátorság és szívósság, amivel a finnek a nemzeti jellemüket fejezik ki. A svéd és norvég önkéntesek külön egységben (Svéd Önkéntes Alakulat – Svenska Frivilligkåren) harcoltak, amely 3 zászlóaljból állt, de a svéd kormány hivatalosan nem támogatta a finneket. A Finn Légierő egyik egységét is főként svéd pilóták alkották, akik a Svéd Légierő 25 repülőgépével harcoltak, bár köztük 60 külföldi önkéntes is szolgált (4 dán, 3 svéd, a magyar Békássy Vilmos zászlós, valamint olaszok). A háború után a svéd önkéntesek visszatértek hazájukba, bár egy részük újra jelentkezett szolgálatra, amikor Finnország 1941-ben újra hadiállapotba került a Szovjetunióval (folytatólagos háború).

⁴⁹ Kauhanen 63. dia

⁵⁰ Ravasz 2000, 21.

⁵¹ Magyarország a második világháborúban Lexikon A–Zs: Önkéntesek Finnországban)

A magyar önkéntesek szerepe

Csak Magyarország küldött önkénteseket olyan szervezett egységben, ahogy azt a finnek kezdetben kívánták. Magyarországon az önkéntesek toborzását a háttérből gróf Teleki Pál kormánya szervezte.⁵² A megtámadott (akkori narratíva szerint) „rokon” nép megsegítésére szervezett toborzási felhívás megjelenésétől (1939. december 16.) márciusig kb. 25 000 férfi jelentkezett önkéntesnek. A téli háborúban nyújtott katonai teljesítményük miatt a finnek megítélése jelentősen megváltozott a magyarok körében, „testvérmemzetként” tekintettek rájuk. A Vöröskereszt és a Finn–Magyar Társaság félmillió pengő adományt gyűjtött össze.

A Teleki-kormány brit és olasz hajókon 1 millió pengő értékű fegyvert és hadifelszerelést küldött (a kormányzó tudtával és beleegyezésével) Finnországba. A szállítmány 36 légvédelmi ágyút 10 250 db löszerezrel, 16 aknavetőt 32 240 aknagránáttal, 300 puskát 520 000 tölténnyel, 30 páncéltörő puskát 3300 tölténnyel, 300 000 kézigránátot, 3654 gyalogsági aknát, 93 680 sisakot, 223 katonai rádiót és 26 000 töltényövet tartalmazott. A csepeli Weiss Manfréd Acél- és Fémművek (WM) meghatározó szerepet játszott a Finnországnak nyújtott magyar katonai segítségben, mivel a gyár a korszak legjelentősebb magyar hadianyaggyártó komplexuma volt, a magyar kormány rajta keresztül bonyolította a titkos fegyverszállításokat. A Weiss Manfréd gyár állította elő a fő profiljába tartozó gyalogsági és tüzérségi lőszereket, légvédelmi ágyúkat, aknavetőket, rohamsisakokat, tábori sütőket és katonai híradástechnikai eszközöket. Bár a puszkák egy része zsákmányolt (pl. lengyel) eredetű volt, a WM löszert és egyéb kiegészítőket biztosított hozzájuk. A WM-gyár termékeivel szerelték fel a háborúba induló magyar önkéntes zászlóaljat is. A téli háború idején a magyar hadiipari cégektől (WM, MÁVAG, Magyar Vagon- és Gépgyár Rt.) megrendelt hadfelszerelés értéke megközelítette a 2 millió USD-t.⁵³

A katonának jelentkezők csak letöltött katonai szolgálattal rendelkező, büntetlen előéletű, nőtlen férfiak lehettek, akiknek esetleges kommunista kapcsolatait is vizsgálták. A magyar kormány által szervezett zászlóaljon kívül további 20 fő érkezett Magyarországról Finnországba teljesen egyénileg. Az önkéntesek kiválasztásánál előnyt jelentett a harctéri tapasztalat, ezért több olyan katona is csatlakozhatott,

⁵² Gróf Teleki Pál miniszterelnök Kozma Miklóst bízta meg az önkéntes zászlóalj ügyeinek intézésével.

⁵³ Richly 1996, 418–430.

akik korábban a spanyol polgárháborúban, illetve felvidéki és erdélyi katonai akciókban vettek részt. Erről tanúskodnak azon Lapua város múzeumában őrzött archív negatívok, amelyeken a katonák a Felvidék felszabadításában (1938) részt vállaló katonáknak kiosztott „Felvidéki Emlékérmét” viselnek. Végül az önkéntesek létszámát lecsökkentették 5000 főre, amelyből egy zászlóalj 344 fővel, Kémeri Nagy Imre főhadnagy vezetése alatt meg is érkezett Finnországba. (9. ábra) A Budapest, Nagykanizsa és Debrecen környéki férfiakból toborzott zászlóalj 24 tisztből, 52 altisztből, 2 orvosból, 2 tábori lelkészből és 264 fő⁵⁴ légénységi állományú katonából állt.^{55,56}

9. számú ábra. Kémeri Nagy Imre 1940-ben, finn egyenruhában (forrás: Wikipedia)

A magyar katonák március 2-án érkeztek meg Finnországba, egy hónapos magyarországi kiképzés, majd hosszú, kerülőút után. A Molotov–Ribbentrop-paktum miatt Németország nem engedélyezte sem csapatok, sem hadianyag áthaladását a területén (gr. Teleki Pál miniszterelnök sem engedte meg, hogy a Wehrmacht magyar vasútvonalakat használjon Lengyelország lerohanásához). A magyar önkéntesek Nyugat-Európában különvonaton utaztak, mint „sítáborba tartó turisták”. Edinburgh-ból Bergenbe angol védelem alatt hajóztak be, mivel a Nagy-Britannia és a Német Birodalom közötti hadiállapot miatt tartani lehetett német támadásoktól. (10. ábra)

⁵⁴ Kauhanen 15. dia

⁵⁵ Sütő 1999.

⁵⁶ Pergel 2010.

10. számú ábra. A magyar önkéntesek útja Finnországba (piros vonal) és visszaút (kék vonal)⁵⁷

Fegyvereket nem vittek magukkal, de a magyar kormány az összesen 1 millió pengő értékű hadfelszerelést más utakon juttatta Finnországba. A magyar katonák első célállomása Lapua volt, itt kapták meg a Finn Hadsereg öltözékét és hadi felszerelését. A tisztek civil házakban, családoknál laktak, míg a közlegények szállását az iskola épületében oldották meg. A Sisu különítményen belül a magyarok egy külön, jól szervezett egységet alkottak. Egy hónapig főleg a téli harcmodort

⁵⁷ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/Hungarian_volunteers_to_finland_winter_war.PNG Kuruc az angol nyelvű Wikipédián, CC BY-SA 3.0 (Letöltve: 2025.12.02.)

és a síelést gyakorolták. Helyi lakosok visszaemlékezései szerint a magyaroknak kezdetben nem ment a síelés, de hamar beletanultak.⁵⁸

A magyar katonák a békekötés miatt már nem kerültek a frontra. Ennek ellenére a lakosság és a helyi sajtó egyaránt nagy megbecsüléssel viszonyult a magyarokhoz. A békekötés után a magyar katonák április 16-tól egy hónapon át határőrizeti feladatokat láttak el Lappeenrantában. Ez a határszakasz volt a Karéliei-földsoros legveszélyesebb pontja, ezért is szándékozott a finn vezetés – a határvillongásokat megelőzendő – nemzetközi önkéntesekkel őriztetni az új határvonalat. A magyar önkéntes zászlóaljat március végén Lapuában Mannerheim tábornagy személyesen is meglátogatta. 16 tisztet a Fehér Rózsa Lovagrend II. osztályú keresztjével tüntette ki, míg Kémeri Nagy Imrének a Fehér Rózsa Lovagrend I. keresztjét adományozta és századossá léptette elő – melyet később a magyar kormányzó is elismert. A magyar zászlóalj végül 1940 májusában érkezett vissza Magyarországra. Turkuban szálltak hajóra, majd a németországi Stettinből német vasútvonalakon, különvonaton, német őrség mellett érkeztek Magyarországra. Az önkéntesek minden felszerelésüket Finnországban hagyták. Visszaútiuk költségeit a finn kormány állta.

Említésre érdemes továbbá, hogy a téli háború folyamán a finn légerőben két magyar pilóta, Békássy Vilmos zászlós és Pirityi Mátyás hadnagy is kiképzésre került vadászpilótaként. Közülük Békássy Vilmos 1940. február 7. napján Fiat G.50-es vadászrepülőgépének hőzaporos, rossz időben való átrepülése közben a Botteni-öbölben eltűnt. Pirityi Mátyás hadnagy 1940. február 15. – 1940. március 13. között 22 harci bevetést teljesített, melyek egyike során egy szovjet bombázó repülőgépet megrongált. Pirityi 1940. március 25-én tért haza, még kint léte alatt megkapta a finn Honoris Causa érdemrendet, majd – 50 év elteltével – 1990. február 17-én a budapesti finn nagykövetségen vette át Risto Hyvärinen finn nagykövettől Mannerheim tábornagy 1940. évi köszönőlevelével a hadi emlékérmet a *Hadrakelt sereg* szalaggal.^{59,60}

A téli háborút megjárta magyar katonák többsége később a világháború eseményeiben meghalt. 1990. február 17-én Risto Hyvärinen nagykövet meghívta a még élő önkénteseket a budapesti Finn Nagykövetségre, ahol a 17 egykori önkéntes „A hadrakelt sereg a csattal” kitüntetésben részesült.⁶¹

⁵⁸ Vilisics 2009, 4–15.

⁵⁹ Ala-Fossi 2014.

⁶⁰ Márton 2017, 85–87.

⁶¹ Kozári 2023, 69–76.

A téli háború utóélete

Miután a Német Birodalom 1941. június 22-én megtámadta a Szovjetuniót, Finnország is belépett a Szovjetunió elleni háborúba, hogy elveszett területeit visszaszerezze. A finnek Karéliában támadtak 1941–44 között, itt átmenetileg elfoglaltak bizonyos területeket, majd 1944-ben véres harcokban ismét megvédték az országuk belső területeit.⁶² Az úgynevezett „folytatólagos háborúban” a finnek nagyon vigyáztak arra, hogy az ő háborújukat ne keverjék össze a német offenzívával (bár a németek titokban bíztatták őket a revansra). Ezt a „független háborúzást” a második világháború közepén kevesen hitték el a finneknek, de az bizonyos, hogy ők nem támadták a szovjetek egyik legfontosabb utánpótlás-vonalát, a murmanszki vasútvonalat, amely Leningrádot látta el a Barents-tenger felől, és a Leningrádot ostromzár alá vevő németeket sem segítették Helsinki csapatai. Finnország megállította a szovjetek előrenyomulását, és olyan békét tudott kiharcolni, amely az ország függetlenségét megvédte. Az 1944. szeptember 19-én Moszkvában aláírt fegyverszüneti megállapodást az 1947. évi párizsi béke véglegesítette.

Sztálin megkegyelmezett Finnországnak, így a Vörös Hadsereg nem szállta meg az országot. Igaz ugyanakkor, hogy megint le kellett mondaniuk a Viborg-környéki területekről és elveszítették a Barents-tengeri kijáratukat is, vagyis Petsamo vidékét.⁶³ (11. ábra) A szovjetekkel kötött megállapodásban Helsinki vállalta, hogy Lappföldről, az ország északi részéből a finn hadsereg szorítja ki a német erőket⁶⁴ – ez 1944–45-ben meg is történt, bár ezt már nem lehet kifejezetten „éles” háborúnak nevezni.⁶⁵

Sztálin 1943 novemberében elárulta Rooseveltnöknek, hogy „A finn háború megmutatta, hogy a szovjet hadsereg felszerelése hiányos és teljesítménye gyenge volt. Emiatt az egész hadsereget újjászerveztük, de ezután sem állíthatom, hogy Németország támadásakor első osztályú eszköz lett volna.”⁶⁶

⁶² 1944-ben a szovjet csapatok győzelmet győzelemre halmoztak, a finnektől azonban a tali-ihantalai csatában vereséget szenvedtek.

⁶³ Ravasz 2000, 21.

⁶⁴ A lappföldi háborút illetően Mannerheim kezdetben igyekezett elérni, hogy a német csapatok békésen vonuljanak ki Finnországból. Mivel a németek a felperzselt föld taktikáját alkalmazták, a finnek kemény küzdelemben szorították ki őket Norvégiába.

⁶⁵ Szegő 2006.

⁶⁶ Mannerheim 1997, 82.

11. számú ábra. A téli háborút lezáró moszkvai béke alapján szovjet fennhatóság alá került területek (Jniemenmaa, Tiberio 2006.)⁶⁷

Az Összoroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának ülésein készült – az 1990-es évek óta már kutatható – jegyzőkönyvek tanúsága szerint Sztálin így összegezte a háború tanulságait: „...jól döntött a kormányzat és a párt, amikor Finnország megtámadása mellett határozott, mert a háború elkerülhetetlen volt. A békés tárgyalások nem vezettek eredményre, és nem sikerült Leningrád biztonságát garantálni. A város nemcsak azért fontos, mert a hadiipar 30–35%-a ott helyezkedik el, de nagymértékben függ tőle a haza biztonsága is, hiszen Leningrád az ország második fővárosa. Ha az ellenség elfoglalná és ott alakítana egy burzsoá kormányt, az komoly kiinduló bázist képezne a szovjethatalom elleni polgárháborúban. Ezért tehát világos, hogy az eredménytelen tárgyalások miatt, hadat kellett üzenni Finnországnak, hogy katonai erő segítségével legyen biztosítva a város és az ország védelme. [...]”

⁶⁷ https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Elcsatolt_finn_ter%C3%BCle-tek1940.png (Letöltve: 2025.12.02.)

A párt és a kormány helyesen és nem elhamarkodottan hozta meg a döntést a műveletek megindításáról, annak ellenére, hogy a hadsereg felkészületlen volt a finn viszonyok közötti hadműveletekre. A kedvező nemzetközi helyzetet ki kellett használni: akkor kellett Leningrád biztonságáról dönteni, amikor a három nagyhatalom keze meg volt kötve.⁶⁸

„... csapataink jól harcoltak, szétverték a finneket [...] A háború kezdetétől fogva két kérdést állítottunk a finnek elé: válasszatok a kettő közül: vagy nagy engedményeket tesznek, vagy porrá zúzunk benneteket és megkapjátok Kuusinen kormányát [...]. Így beszéltünk a finn burzsoáziával. Ők az engedményeket részesítették előnyben, hogy ne lehessen népi kormány. [...] Eléggé komoly engedményeket kaptunk, amelyek teljességgel garantálják Leningrád biztonságát ... [...] A háború 3 hónap és 12 nap alatt befejeződött, de csak azért, mert a hadseregünk jól dolgozott, és azért, mert a politikai választás, amit a finnek elé állítottunk, helyesnek bizonyult.”

Beszéde legvégén azonban Sztálin olyan konklúzióra jutott, amely nemcsak a katonai vezetők által megfogalmazott bírálatokkal nem értett, hanem önmagával is ellentmondásba keveredett akkor, amikor azt állította, hogy a Szovjetunió nem pusztán a finneket győzte le, hanem szétzúzta az őket támogató Nyugat haditechnikáját, taktikáját és stratégiáját.⁶⁹

Hruscsov így emlékezett vissza: *„Szám szerint főként voltunk az ellenféllel szemben, elegendő időnk volt arra, hogy felkészüljünk a hadműveletre. De még e lehető legkedvezőbb feltételek mellett is csupán óriási nehézségek és hihetetlenül nagy veszteségek árán tudtunk győzelmet aratni. Ez a győzelem valójában erkölcsi vereség volt. Népünk erről persze sosem szerzett tudomást, mert sohasem mondtuk meg nekik az igazat.”*⁷⁰ Hruscsov később visszaadta Finnországnak a Hanko-félszigetet.

A szerző köszönetet mond Pergel Antal úrnak tanácsaiért és hasznos kiegészítéseiért.

⁶⁸ Gombos 2003, 175–177.

⁶⁹ Gombos 2003, 175–177.

⁷⁰ Heller 2003, 320.

Hivatkozások:

Ala-Fossi, N. - Richly, G. - Vilisics, F.: Unkarilaiset vapaaehtoiset talvisodan Suomessa - Hungarian volunteers in Finland during the Winter War ISBN 978-963-12-0768-2, Magyarország Finnországi Nagykövetsége 2014. <http://www.helsinki.balassiintezet.hu/attachments/article/1139/hungarianvolunteersbook.pdf> (Letöltve: 2025.12.05.)

A Short History Of The 'Winter War' <https://www.iwm.org.uk/history/a-short-history-of-the-winter-war> (Letöltve: 2025.12.03.)

A téli háború emblematikus jelenete, a kolbászháború, amely az éhes szovjetek lemészárlásába torkolt <https://mult-kor.hu/a-teli-haboru-embematikus-jelenete-a-kolbaszhaboru-amely-az-ehes-szovjetek-lemeszarlalasa-torkolt-20171206> (Letöltve: 2019.02.11.)

Beckett, Jesse: The Sausage War Between Finland and the USSR Was Among the Weirdest Battles of WWII 2021. június 18. <https://www.warhistoryonline.com/war-articles/sausage-war.html> (Letöltve: 2026.01.12.)

Business Insider <https://www.businessinsider.com/russian-war-in-ukraine-draws-comparison-to-winter-war-finland-2022-3> (Letöltve: 2025.12.03.)

Erdeős László, nemes: Finnország szabadságharca – Az 1939/40. évi hadjárat Magyar-Finn Társaság kiadása Bp., é. n.

Gombos József: Átértékelt és újraírt történelem: a finn-szovjet „téli háború” Aetas 2003. évi 18. évf. 1. sz. ISSN 0237-7934

Gosztonyi Péter: A Vörös Hadsereg Európa Könyvkiadó, Budapest, 1993. ISBN: 9630755920

Heller, Mihail – Nyekrics, Alekszandr: Orosz történelem II. kötet: A Szovjetunió története Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Jakovlev, A. Sz.: Szárnyak, emberek Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1977.

Jutikkala Eino – Pirinen Kauno: Finnország történelme Kairosz Kiadó, Budapest, 2000.

Jutikkala, E. – Pirinen, K.: Finnország történelme Kairosz Kiadó, 2004. ISBN 9639568767

Kauhanen, Riku: Foreign volunteers in Finland During Winter War 1939 – 1940. 63. dia https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/184673/foreign_volunteers_in_winter_war_kauhanen_riku_23092015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltve: 2025.13.03.)

Kilin, Jurij – Raunio, Ari: Talvisodan taisteluja [Winter War Battles] Karttakeskus, 2007. ISBN 978-951-593-068-2

Kozári József – Vizi Sándor: A Szovjet Vörös Hadsereg teljesítménye a finn Téli háborúban a Magyar Honvéd Vezérkar Szemével In Korokon, tereken túl. Eger, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó. 70. o. <https://doi.org/10.46403/Korokonterekentul.2023.69>

Magyarország 1939. december 28. https://adt.arcanum.com/hu/view/Magyarország_1939_12/?pg=272&layout=s (Letöltve: 2025.12.03.)

Magyarország a második világháborúban Lexikon A–Zs: Önkéntesek Finnországban <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarország-a-masodik-vilaghaboruban-lexikon-a-zs-F062E/f-F0927/finn-szovjet-teli-haboru-F0950/>

Magyarország a második világháborúban Lexikon A–Zs: Finn-szovjet téli háború <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarország-a-masodik-vilaghaboruban-lexikon-a-zs-F062E/f-F0927/finn-szovjet-teli-haboru-F0950/> (Letöltve: 2019.02.11.)

Magyarország a második világháborúban Lexikon A–Zs: Önkéntesek Finnországban <https://n9.cl/zbesq> (Letöltve: 2019.02.11.)

Mannerheim, Gustav von: A téli háború (1939-1940); Püski Kiadó, Budapest, 1997.

Manninen, Ohto – Rzsesevskij, Oleg A. (Szerk.): Puna-armeija Stalnin tentissä Helsinki, 1997.

Márton Andrea: A Finn Légierő története I. rész Repüléstudományi Szemelvények 2017. 85–87. o. <https://www.repulestudomany.hu/kiadvanyok/RepSzem-2017.pdf> (Letöltve: 2025.12.05.)

Molotov, V.: The Meaning of the Soviet-German Non-aggression pact. Workers Library, New York. 1939.

Nenye, V. – Munter, P. – Wirtanen, T. – Birks, Ch. (Szerk.) Finnország háborúban: A téli háború 1939–1945. Osprey Publishing 2015. ISBN 978-1-4728-2718-0

Nyekrics, Alekszandr – Heller, Mihail: Az Orosz Birodalom története – A Szovjetunió története. Osiris, 2000. Budapest

Országos Széchényi Könyvtár 1956-os Intézet és Oral History Archivum: Sztálin és Finnország

http://www.rev.hu/ords/f?p=600:2:::P2_PAGE_URI:kiadvanyok/evkonyv98/finno (Letöltve: 2025.12.02.)

Pergel Antal: Harag és elfogultság nélkül Magyar- finn katonai és politikai kapcsolatok 1939-1944 Püski kiadó, 2010.

Ravasz I.: Három háború 27 év alatt. Haditechnika 2000. évi 2. sz.

Ravasz, István: Három háború 27 év alatt. Finnország függetlenségi harca 1917-1944 Honvédségi Szemle 2003. évi 12. sz.

Richly Gábor: Magyar katonai segítségnyújtás az 1939–40-es finn-szovjet háborúban, Századok 1996. évi 2. sz.

Sütő László: A 105 napos finn téli háború 1939. november 30. – 1940. március 13. Ad Acta - A Hadtörténeti Levéltár Évkönyve, 1999. <https://vmek.oszk.hu/04800/04870/html/#d1e2068> (Letöltve: 2025.12.05.)

Sz. n.: Fehér Halál (Szovjet-finn háború), 1939-40 masodikvh.hu <https://www.masodikvh.hu/hadszinterek/europa/kelet-europa/646-feher-halal-szovjet-finn-haboru-1937-38> (Letöltve: 2019.03.15.)

Sz. n.: 10 tény a téli háborúról. Múlt-kor. <https://mult-kor.hu/10-teny-a-teli-haborurol-20211130> (Letöltve: 2015.08.21.)

Tarján M. Tamás: Megkezdődik a téli háború http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1939_november_30_megkezdodik_a_teli_haboru/ (Letöltve: 2019.02.11.)

The Winter War of Finland 1939-1940 Everscreen, Helsinki, 1999.

Trotter, W. R.: A téli háború: Az 1939–40-es orosz–finn háború (5. kiadás). Aurum Press 2002. ISBN 1-85410-881-6

Vilisics, F. – Ala-Fossi, N: A Téli háború. Magyar önkéntesek Finnországban. Rubicon 2009. évi 9. sz.

Zétényi-Csukás Ferenc – Boros János András: SISU magyar és külföldi önkéntesek a finn-orosz háborúban. Szerzői kiadás 2011. 100–102. o.